

ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Brief) แนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำในเขตชลประทานเพื่อเพิ่มมูลค่าและความมั่นคง

ความสำคัญและประเด็นปัญหา

การพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานและหน่วยงานองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาต่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชรเป็นการดำเนินงานวิจัยปีที่ 2 ต่อเนื่องมาจากโครงการแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาต่อทองแดงจังหวัดกำแพงเพชร ปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานและหน่วยงานองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ 2) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลของชุมชนและข้อมูลจากหน่วยงาน/ภาควิชาการภายนอก (Open Data) 3) เพื่อพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศการจัดการน้ำชุมชนแบบมีส่วนร่วม/ระบบฐานข้อมูล ชุดความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำภายใต้โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาต่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชร 4) เพื่อยกระดับการประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายไปสู่การเชื่อมโยงกลไกการผลิตกับกลไกการตลาด จนเกิดการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ที่นำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เกิดการลดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และ 5) เพื่อศึกษาแนวทางการขยายผลข้อมูล/กระบวนการ/รูปธรรมในการบริหารจัดการน้ำผ่านกลไกการมีส่วนร่วมไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - หน่วยงานภายนอก

กระบวนการดำเนินงานวิจัยเป็น Participation Action Research ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อสร้างความสัมพันธ์โดยการพัฒนาศักยภาพการเป็นโค้ช (Coaching) สำหรับกลไกเจ้าหน้าที่/บุคลากร โครงการชลประทานต่อทองแดงและหน่วยงานองค์กร Partner การจัดเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม เช่น แผนที่เส้นทางน้ำ ปฏิทินการผลิต Timeline เป็นต้น ร่วมกับการจัดทำ Google Form และการจัดระบบข้อมูลภูมิสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการน้ำทั้งสมดุลน้ำผิวดิน - น้ำใต้ดิน และการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลอย่างมีพลังเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างรูปธรรมการสร้างรายได้จากเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการน้ำ การนำแนวทางไปสู่การปฏิบัติการ การประชุมเครือข่ายแกนนำกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานและหน่วยงานองค์กร การสรุปบทเรียนข้อมูลผลลัพธ์ การเปลี่ยนแปลง และบทเรียนจากการสร้างรูปธรรมการดำเนินงานในพื้นที่ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยสู่สาธารณะ โดยดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่ สบ.1-3 ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาต่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของจังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดสุโขทัย รวม 20 ตำบล เพิ่มเติมมาจากปีที่ 1 จำนวน 10 ตำบล

ข้อค้นพบจากงานวิจัย

ผลการดำเนินโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานและหน่วยงานองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาต่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า

- 1) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานและหน่วยงานองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ผ่านการสร้างคนสร้างเครือข่าย โดยการพัฒนาศักยภาพและสร้างทีมโค้ชระดับพื้นที่ สร้างทีมผู้ใช้น้ำระดับหมู่บ้าน/ตำบล และเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายหน่วยงานจากการดำเนินงานปีที่ 1 จำนวน 10 ตำบลเดิม ขยายมาสู่การดำเนินงานปีที่ 2 จำนวน 10 ตำบลใหม่รวม 20 ตำบล ครอบคลุม 3 สบ. ทำให้เกิดแกนนำชุมชน/กลุ่มผู้ใช้น้ำเพิ่มขึ้นเป็น 100 คน เชื่อมโยงทั้งช่วงต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และมีการพัฒนาศักยภาพกลไกพี่เลี้ยงที่เป็นเจ้าหน้าที่ชลประทานดำเนินงานร่วมกับทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง
 - 2) เกิดการพัฒนากระบวนการข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ โดยการเก็บข้อมูลสมมูลน้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดินแบบมีส่วนร่วม การเก็บข้อมูลผ่าน Application ด้านน้ำ การเก็บข้อมูลน้ำใต้ดิน จัดทำระบบData Studio ร่วมกับระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะเมื่อเปรียบเทียบปริมาณน้ำต้นทุน จำนวน 806,133,675 ลบม. กับปริมาณความต้องการการใช้น้ำ 921,250,305 ลบม. ของโครงการปีที่ 2 จำนวน 20 ตำบล พบว่า มีปริมาณความต้องการน้ำมากกว่าน้ำต้นทุนที่มี จำนวน -115,116,630ลบม.สบ.2 มีสมมูลน้ำมากที่สุด รองลงมาเป็น สบ.1 และ สบ.3 มีสมมูลน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบสมมูลน้ำเฉพาะของ 10 ตำบล ปีที่ 1 พบว่า ปริมาณความต้องการน้ำมากกว่าน้ำต้นทุนที่มี จำนวน-169,833,753ลบม. เมื่อดำเนินงานต่อเนื่องในปีที่ 2 มีปริมาณความต้องการน้ำมากกว่าน้ำต้นทุนที่มี จำนวน -936,993 ลบม. แสดงถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำภาพรวมได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะตำบลสระแก้ว ตำบลหนองหลวง ตำบลโนนพลวง ตำบลบึงทับแสด ตำบลมหาชัย และตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล ที่มีการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชใช้น้ำน้อยร่วมด้วย
- แม้ว่าจะมีปริมาณความต้องการน้ำมากกว่าน้ำต้นทุนที่มี แต่กลุ่มผู้ใช้น้ำก็ได้มีการขุดน้ำบาดาลไว้ใช้ในการทำเกษตรกรรมร่วมด้วย ช่วยให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ จากการจัดเก็บข้อมูลเพื่อติดตามปริมาณและรูปแบบการใช้น้ำบาดาลในระดับตำบล จำนวน 354 จุด ครอบคลุมพื้นที่ 3 สบ. พบว่า มีการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ร้อยละ 71.5 การอุปโภค-บริโภค ร้อยละ 25.1 และการเกษตรและอุปโภคบริโภค ร้อยละ 2 ตามลำดับ และมีการใช้น้ำบาดาลในช่วงเดือนพฤศจิกายน-เมษายน ร้อยละ 64.96 สอดคล้องกับการเปรียบเทียบปริมาณน้ำต้นทุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่อทองแดงจังหวัดกำแพงเพชร เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอกับปริมาณความต้องการการใช้น้ำ ซึ่งปริมาณน้ำต้นทุนทั้ง 20 ตำบล ของโครงการวิจัยปีนี้ จากทั้งหมด 30 ตำบล ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดสุโขทัย พบว่า ปริมาณน้ำต้นทุนที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชร ดำเนินการส่งน้ำให้ในช่วงปี 2564/2565 รวมทั้งสิ้น 411,359,040 ลบม. ขณะที่ความต้องการการใช้น้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำรอบปี 2564/2565 รวมทั้งสิ้น 918,117,875 ลบม. ซึ่งติดลบ - 506,758,801 ลบม. โดยเฉพาะช่วงเมษายน 2564 - มีนาคม 2565 นอกจากนี้ ผลจากการดำเนินงานที่เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ปีที่ 1 - 2 อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้พื้นที่ 20 ตำบล จาก 3 สบ. เกิดการแบ่งปันและเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำทางการเกษตร ครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตร

491,825 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ใน สบ.1 จำนวน 164,136 ไร่ สบ.2 จำนวน 108,826 ไร่ และ สบ.3 จำนวน 218,863 ไร่ โดยปริมาณน้ำต้นทุนที่ส่งยังมีปริมาณเท่าเดิม แต่พื้นที่ทั้ง 20 ตำบลมีการบริหารจัดการน้ำ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ลดจำนวนวันในการตามน้ำของแต่ละพื้นที่จาก 30 วัน เป็น 7-10 วัน และเกิดการจัดการน้ำให้พื้นที่ปลายน้ำได้รับน้ำก่อนแล้วจึงจัดสรรมายังกลางน้ำและพื้นที่ต้นน้ำ ตามลำดับ

- 3) เกิดการจัดทำแผนการจัดการน้ำและที่ดินเพื่อการสร้างอาชีพทางเลือก โดยการพัฒนากลุ่มคนหรือ ชุมชน (Peopeware) บริหารจัดการกลุ่ม การกำหนดกฎ ระเบียบ กติกา (Software) การพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน (Hardware) การกำหนดมาตรการรับมือภัยแล้ง น้ำท่วม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของ สภาพภูมิอากาศ แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพส่งผลให้กลุ่มและองค์กรผู้ใช้น้ำมี คุณลักษณะชุมชนบริหารจัดการน้ำที่ดี 10 ด้าน ของกลุ่มเป้าหมาย 10 ตำบลในปีที่ 1 และ 10 ตำบล ขยายในปีที่ 2 ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำซึ่ง 10 ตำบล ที่ดำเนินงานปีที่ 1-2 เน้น เรื่องของการจัดทำแผนน้ำชุมชน การสร้างกฎระเบียบและกติกาที่ได้รับการยอมรับ การจัดการกองทุน การจัดการน้ำ และการติดตามประเมินผล ผ่านการส่งเสริมความรู้และพัฒนาศักยภาพของกลไก เครือข่ายให้เห็นความสำคัญของการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญและเสริมสร้างกระบวนการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ ขณะที่ 10 ตำบลขยาย ปีที่ 2 ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้เหมือนกับปีที่ 1-2 แต่สามารถลดระยะเวลา ในการดำเนินงานได้จากการนำบทเรียนปี 1 มาปรับใช้ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการน้ำ

นอกจากนี้ ในส่วนของกฎ ระเบียบ กติกา มีการวางแผนและจัดทำข้อมูลร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำกับ เจ้าหน้าที่ชลประทาน เพื่อแจ้งปริมาณความต้องการการใช้น้ำในการทำการเกษตรในแต่ละฤดูกาล การ ตามน้ำร่วมกัน การจัดตั้งกองทุนบริหารจัดการน้ำ และการช่วยกันกำจัดอุปสรรค/สิ่งกีดขวางที่ส่งผลต่อ การบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงทรัพยากรน้ำอย่างเท่าเทียมกัน สำหรับการวิเคราะห์ แผนงานเชิงโครงสร้างเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนพบว่า แผนน้ำที่มีในแผนพัฒนาตำบลในช่วงปี 2563 – 2570 ทั้ง 20 ตำบล มีการบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และยุทธศาสตร์การ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. 2558-2569) จำนวน 1,902 โครงการ งบประมาณ รวม 929,910,117 บาท ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต (46.3%) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค (25.8%) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการน้ำท่วม และอุทกภัย (24.7%) ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการ (1.4%) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการคุณภาพ น้ำ (1.2%) และยุทธศาสตร์ที่ 5 การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมและป้องกันการพังทลาย ของดิน พื้นที่ป่าต้นน้ำ (0.6%) ตามลำดับนำไปสู่การเขียนแผนน้ำชุมชน 53 โครงการ ตามแบบฟอร์ม สทนช.004 ของโครงการปีที่ 2 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี ใน ยุทธศาสตร์ที่ 1, 2, 3, 4, 6 เพื่อเตรียมรับการสนับสนุนงบประมาณบริหารจัดการน้ำใน 2 ช่องทางหลัก

คือ 1) ผลักเข้าบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) ผลักเข้าแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อบรรจุเข้าคณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัด กรรมการลุ่มน้ำ และคณะกรรมการทรัพยากรน้ำชาติ (กนช.)

อย่างไรก็ตาม ผลจากการดำเนินงานโครงการท่อทองแดงปีที่ 1 (2562-2563) พื้นที่ 10 ตำบล พบว่า มีการเขียนแผนน้ำชุมชน 55 โครงการ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ 1, 2, 6 เชื่อมโยงสู่การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบจ.กำแพงเพชร สนับสนุนการจัดทำโครงการแก้มลิงในพื้นที่หมู่ 7 ตำบลถ้ากระต่ายทอง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พื้นที่ 208 ไร่ งบประมาณ 7,700,000 บาท เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้เชื่อมโยงไปยังตำบลเขาศิริสพื้นที่ใกล้เคียงร่วมด้วย อบต.หนองหลวงสนับสนุนการติดตั้งพลังงานแสงอาทิตย์ในการสูบน้ำ 12 จุด ให้กับคนในชุมชน 12 หมู่บ้าน ตลอดจนการขุดลอกเส้นทางน้ำและจัดทำแก้มลิงบึงข้างในเขตพื้นที่รอยต่อของตำบลสระแก้วกับแม่น้ำเก่าขึ้นไปยังจังหวัดสุโขทัย สำหรับการดำเนินโครงการท่อทองแดงปีที่ 2 (2564-ปัจจุบัน) พื้นที่ 20 ตำบล มีการดำเนินงานต่อเนื่องจากปีที่ 1 โดยโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชร กรมชลประทาน ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ใช้น้ำวางแผนการเพาะปลูกในแต่ละรอบเวรการส่งน้ำ การบริหารจัดการน้ำอย่างรู้คุณค่า และแบ่งปันน้ำตลอดช่วงต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สภาเกษตรกรจังหวัดกำแพงเพชร สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำปุ๋ยอินทรีย์ให้กับเกษตรกรตำบลหนองหลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร และสถานีพัฒนาที่ดินภายใต้การดำเนินโครงการธนาคารเมล็ดพันธุ์ สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ปอเทืองให้เกษตรกรตำบลหนองหลวงปลูก ซึ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำสามารถประสานขอรับการสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนงานอย่างเป็นหุ้นส่วนได้อย่างต่อเนื่อง สอดรับกับยุทธศาสตร์การจัดการน้ำทั้ง 6 ด้าน

- 4) เกิดการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจน (ส่งเสริมโอกาสเพื่อพัฒนาอาชีพ) โดยการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับต้นทุนน้ำและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน/ธุรกิจชุมชน/กองทุนชุมชน การสร้างงานและการสร้างอาชีพใหม่บนฐานทรัพยากรชุมชน และการยกระดับสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศการจัดการน้ำชุมชนแบบมีส่วนร่วมภายใต้โครงการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานและหน่วยงานองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชร นำไปสู่การออกแบบการยกระดับการประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายไปสู่การเชื่อมโยงกลไกการผลิตกับกลไกการตลาด จนเกิดการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน 5 ตำบล ครอบคลุมพื้นที่ 6 หมู่บ้าน เกษตรกร 102 ราย คือ 1) ตำบลหนองหลวงกับการเพาะแห่นแดงเพื่อทำปุ๋ยในนา ช่วยในการลดต้นทุนจากการใช้ปุ๋ยในนาข้าวได้ 1,500 บาท/ไร่ และการเลี้ยงไส้เดือนเพื่อทำปุ๋ยมูลไส้เดือนมีรายได้เพิ่มขึ้น 240 บาท/เดือน/ครอบครัว สามารถนำมาใช้จ่ายประจำเดือนได้ 2) ตำบลสระแก้วกับการปลูกตะไคร้และแปรรูป มีการใช้น้ำ 18 ลบ.ม./ไร่ สร้างรายได้-ต้นทุน 22,000 บาท/ไร่สร้างรายได้มากกว่าการทำนาข้าว 22 เท่าภายในระยะเวลาการผลิตต่อฤดูกาลและในพื้นที่ 1 ไร่ 3) ตำบลถ้ากระต่ายทองกับการเพาะแห่นแดงเพื่อทำปุ๋ยสำหรับทำ

นาแปลงใหญ่ สร้างรายได้-ต้นทุน 12,931 บาท/ไร่ มากกว่าการทำนา 4 เท่า และลดต้นทุนค่าปุ๋ยในนา 4) ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลกับการแปรรูปน้ำฝึ้งมะนาวทองจากผลผลิตมะนาวที่มีในพื้นที่ ซึ่งการปลูกมะนาวมีการใช้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ใช้น้ำ 450 ลบ.ม./ไร่/ฤดูกาล สร้างรายได้หลังหักต้นทุน 12,200 บาท/ไร่ใช้น้ำลดลงครึ่งหนึ่งจากการทำนาข้าว แต่มีรายได้มากกว่าการทำนาข้าว 6 เท่า และ 5) ตำบลหนองไม้กองกับการผลิตฟ้าทะลายโจรตากแห้งคาดว่าจะสร้างรายได้-หักต้นทุน 14,400บาท/ไร่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้เพราะว่าสามารถตัดได้ 3 ครั้ง/ปีซึ่งมีมูลค่ามากกว่าการทำนา 1.5 เท่า

- 5) ได้แนวทางการขยายผลข้อมูล/กระบวนการ/รูปธรรมในการบริหารจัดการน้ำผ่านกลไกการมีส่วนร่วมไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น – หน่วยงานภายนอก โดยการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม มาเข้าร่วมเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานตั้งแต่เวทีสร้างความเข้าใจโครงการ การนำเสนอผลการดำเนินงานให้รับทราบเป็นระยะๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้กับวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งมีการจัดทำแผนน้ำชุมชนในระดับตำบล เครือข่าย และระดับ สบ.1-3 และนำเสนอรูปธรรมสู่สาธารณะ จะเป็นตัวอย่างในการบริหารจัดการน้ำผ่านกลไกการมีส่วนร่วมไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น – หน่วยงานในระดับจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียงได้ ทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการน้ำ การจัดการน้ำอย่างมีธรรมมาภิบาล และการสานเครือข่ายเพื่อแบ่งปันและจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ภายใต้โครงการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศด้านการบริหารจัดการน้ำชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อผลักดันสู่การเสนอแผนนโยบายการจัดการน้ำชุมชนในระดับพื้นที่ จังหวัดกำแพงเพชร ยังสามารถผลักดันสู่การเสนอแผนนโยบายการจัดการน้ำชุมชนในระดับพื้นที่ จังหวัดกำแพงเพชรขึ้น เพื่อให้เกิดการขยายผลในการใช้ระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการน้ำชุมชนไปยังตำบลต่าง ๆ ทั้ง 58 ตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร เชื่อมโยงกับต้นทุนการดำเนินงานเดิมที่กำลังขับเคลื่อนกิจกรรมของพื้นที่ จนนำมาสู่การเกิดระบบภูมิสารสนเทศในการบริหารจัดการน้ำชุมชนของจังหวัดกำแพงเพชรและสามารถขยายผลกับจังหวัดอื่นต่อไป

ตำบลเป้าหมาย	คุณลักษณะสำคัญในการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (ก่อนเริ่มดำเนินงาน)			คุณลักษณะสำคัญในการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (หลังดำเนินงาน)		
	ระดับน้อย (1-4 ข้อ)	ระดับกลาง (5-7 ข้อ)	ระดับมาก (8-10 ข้อ)	ระดับน้อย (1-4 ข้อ)	ระดับกลาง (5-7 ข้อ)	ระดับมาก (8-10 ข้อ)
1.ตำบลคูบ้านโอง อำเภอพรานกระต่าย	✓	-	-	-	✓	-
2.ตำบลถ้ำกระต่ายทอง อำเภอพรานกระต่าย	✓	-	-	-	-	✓
3.ตำบลหนองหลวง อำเภอลานกระบือ	✓	-	-	-	✓	-
4.ตำบลช่องลม อำเภอลานกระบือ	✓	-	-	-	✓	-
5.ตำบลบึงทับแรด อำเภอลานกระบือ	✓	-	-	-	✓	-
6.ตำบลโนนหลวง อำเภอลานกระบือ	✓	-	-	-	✓	-
7.ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองกำแพงเพชร	✓	-	-	-	-	✓
8.ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมืองกำแพงเพชร	✓	-	-	-	-	✓
9.ตำบลมหาชัย อำเภอโพนสวรรค์	✓	-	-	-	✓	-
10.ตำบลหนองไม้กอง อำเภอโพนสวรรค์	✓	-	-	-	-	✓
รวม 10 ตำบล	10	0	0	0	6	4

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

เนื่องจากมีปัจจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเข้ามาเกี่ยวข้อง ส่งผลต่อการดำรงชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และสังคมร่วมด้วย เกษตรกรจึงต้องมีการปรับตัวตลอดเวลา โครงการวิจัยนี้ควรดำเนินงานต่อเนื่องเพื่อขยายผลกระบวนการวิเคราะห์สมมูลน้ำเชื่อมโยงไปสู่การปรับตัวของเกษตรกร และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วม

ระยะสั้น

- 1) พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานและหน่วยงานองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ผ่านการสร้างกลไกพี่เลี้ยงจากสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มผู้ใช้น้ำในระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำขั้นพื้นฐานกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน และเจ้าหน้าที่ชลประทานเพิ่มขึ้น
- 2) ขยายผลกระบวนการเรียนรู้และการทำงานอย่างมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพของพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่อทองแดงไปสู่ 58 ตำบล ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร ทั้งในเขตและนอกเขตชลประทาน และ
- 3) ขยายผลการถ่ายทอดความรู้ การพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำในเขตท่อทองแดง แบบเต็มรูปแบบพร้อมการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยควรขยายผลพื้นที่รูปธรรม 5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่สร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชใช้น้ำน้อย และการจัดทำแผนน้ำชุมชนที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เพื่อนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และสอดคล้องกับนโยบาย BCG ต่อไป
- 4) นำแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำในลักษณะนี้ (ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่) ไปขยายผลในโครงการชลประทานอื่นร่วมกับจังหวัดต่อไป เพื่อสรุปบทเรียน ก่อนจัดทำแผนแม่บท

ระยะยาว

- 1) จัดตั้งสถาบันการพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อพัฒนาความรู้ เทคนิค และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสร้างเป็นพื้นที่การทำงานร่วมกันระหว่าง กลุ่มผู้ใช้น้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำที่จะสามารถสนับสนุนการวางแผนการจัดการน้ำของพื้นที่ได้จริง
- 2) จัดทำแผนแม่บทการพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพิ่มความมั่นคง รายได้ รวมทั้งเกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการน้ำให้กับทุกพื้นที่ทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทานร่วมกับทางจังหวัดต่อไป

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการปี 2 จะส่งผลให้ 1) เกิดชุมชนจัดการน้ำที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและอปท. 2) เกิดระบบข้อมูลสารสนเทศน้ำชุมชนเพื่อการตัดสินใจ 3) เกิดความร่วมมือของภาคีเครือข่ายหน่วยงานในการบริหารจัดการน้ำและการใช้ประโยชน์จากที่ดินร่วมกันและ 4) เกิดเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน/BCG สอดรับกับSDGs ที่มิวิจัยขอให้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1) ควรมีแผนในการพัฒนาศักยภาพชุมชน-เจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

ร่วมทุกกระบวนการดำเนินงาน 2) ควรสนับสนุนข้อมูลและสร้างการรับรู้แบบมีส่วนร่วมรวมทั้งหนุนเสริมการเก็บข้อมูลของชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ 3) ควรมีวงประชุมร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ-อปท. เพื่อวิเคราะห์การเขียนแผนน้ำเชิงระบบร่วมกันและ 4) ควรหนุนเสริมชุมชนในการมองกลไกการตลาดแบบบูรณาการ (ผลิต-แปรรูป-ตลาด) เชื่อมBCG

บทสรุปเชิงนโยบายนี้นำเสนอข้อมูลสำคัญจากรายงานโครงการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานและหน่วยงานองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่อทองแดง จังหวัดกำแพงเพชร โดย นายชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ บริษัทสร้างสรรค์ปัญญา จำกัด และคณะนักวิจัย โครงการประเมินสถานะความมั่นคงด้านน้ำอันเนื่องมาจากการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำด้วยเทคโนโลยี ในพื้นที่ภาคกลางและพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดย ผศ.ดร.ปิยธิดา เรืองรัมย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะ โดยเสนอต่อ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ ปีที่ 2